

Aleksander Brückner

"De bibliis polonicis, quae usque ad initium saeculi XVII. in lucem edita sunt : commentatio biblica critica", Stephanus Zwolski, Posnaniae 1904 : [recenzja]

Pamiętnik Literacki : czasopismo kwartalne poświęcone historii i krytyce literatury polskiej 3/1/4, 477-478

1904

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

wobec której »mieszczkańska« tylko nieśmiało i przelotnie (najbardziej zamasyście jeszcze w literaturze sowizdrzalskiej, jak ją nazwałem) występuje. Co o szlacheństwie Fryca, (a Fryc i Orzechowski, Rej i Kochanowski, Bielski i Trzeciecki nie mieszczenie, kroczący ślepo za szlachtą, decydują o literaturze XVI. w.) wydawca twierdzi, jest również przesadzone — jakbyśmy się od niego dopiero napewne o tem dowiedzieli; tymczasem najzaciętszy wróg Fryca, mały Orzechos, nie ważył się, nawet w zjadliwym pamflecie, pełnym kłamstwa i potwarzy, zarzucić mu, że nie jest szlacheccem, tylko do przeszłości rodu cofnął ten zarzut, jakoby »genus« jego »plebejum minorum gentium fuit« (nie est) i wystarczyło Frycowi proste odparcie zarzutu w *Depulsio calumniarum* (z r. 1562) — więc niepotrzebnie wytacza p. W. »ważny« dokument o innych Frycach a raczej Frycównach, że jedna z nich za chłopą wyszła i to niby powód dać mogło wyniknięciu podobnych pogłosek; powód jest o wiele bliższy — niepoczytalność Orzechowskiego. Cieszy się wydawca, że odkrył, iż stosunki majątkowe Bielskiego wcale nie były tak nędzne, jak to Bielski sam przedstawia. Dlaczegoż podejrzewa sam, że »nie doszukamy się już zapewne takich dokumentów, któreby na zmianę poglądów naszych wpłynąć mogły w sposób zasadniczy?« Co za skromność? — zdawało mi się przeciwnie; wszystkie »dokumenty« p. W. wpływają chyba na taką zasadniczą zmianę naszych poglądów — pocóż je drukował?

Aleksander Brückner.

Zwolski Stephanus, De bibliis polonicis, quae usque ad initium saeculi XVII. in lucem edita sunt. Commentatio biblica critica. Posnaniae, 1904. 130 str. 8°.

Witamy przyczynek ten jako nowy dowód budzącego się między naszymi książkami ruchu naukowego, ku dziejom kościoła i jego literatury u nas skierowanego. Po wstępie o wprowadzeniu chrześcijaństwa omawia autor krótko tłumaczenia średniowieczne psalterza i biblii i przechodzi do głównej treści, do przekładów XVI. w., katolickich i protestanckich. Przeważnie chodzi autorowi o skonstatowanie, z jakiego tekstu a nawet z wydania którego roku przekład polski wypłynął, poczem na wybranych lekcjach trafności lub mylności przekładu dowodzi i nawet do ortografii i próbek tekstowych zstępuje. Najdłużej bada biblię Leopoldy, przekłady Seklucyanowe i Budnego. Z literaturą przedmiotu, dawną i nową, dokładnie obznajomiony, za wiele miejsca poświęca rozpatrywaniu pogłosek o autorstwie Leonarda (dla »Leopoldy«) i zbyt pochopnie źródło protestanckie tej biblii przypisuje — nawet cytacye społeczne nie przekonały mnie, żeby ks. Albrecht biblię wyłożyć kazał i tekst jej polski, nowy, posiadał; świadectwo Leuthingera polega może na nieporozumieniu, na pomieszaniu z biblią brzeską, (która wcale rzad-

kością nie jest, jak autor przypuszcza, skoro z 30 jej egzemplarzy ocalało; o królewieckich, licznych egzemplarzach Leopolicy, Seklucyana itd. autor nie wie). Autor ustala zawistość wydania Leopolicy od tłumaczenia ewangelii 1556 r., pewną zawistość Wujka od Leopolicy; usuwa posądzenia biblii brzeskiej o socynjanizm; oddaje sprawiedliwość zasługom tłumaczy protestanckich, korzystających istotnie z tekstów greckich i hebrajskich. Niektórych kwestyi, co do biblii Zofii lub Leopolicy, nie posunął naprzód, chociaż usunął mniemaną zgodę między obu tekstami, wywołaną tylko pierwowzorami łacińskimi (np. co do omyłki *nubilis* i *nobilis* itp.); niektórym podaniom zbyt lekko zawiera. Fachowa wiedza autora, jego bezstronność i sumiennność uprzedzają czytelnika korzystnie; żmudna a sucha praca wymagałaby wprowadzić tu i ówdzie pogłębienia (szczególniej co do »Leopolicy«, w którego czeski początek nie chcę wierzyć): mimo to należy się gorące uznanie autorowi za niespodziewany, niezwykle przyczynek. Nie uwzględnił on przekładów samych lekcji, np. w postylli Rejowej lub Żarnowca, w rękopisach katolickich, w powtarzanych często drukiem »Ewangeliach i Epistolach« protestanckich.

Aleksander Brückner.

Biblioteka zapomnianych poetów i prozaików polskich. Nr. 20. Dyalog albo rozmowa flisa z kursorem z r. 1611, wydał Teodor Wierzbowski. Warszawa 1904. 30 str. 8°.

»Wielkich rzeczy broszura nie daje ani zbyt ważną nie jest« — dlatego ją wydawca przedrukował! Jezuita Sawicki, autor tej broszury, wydanej pod imieniem »Ł. Linowskiego«, pisywał zresztą o wiele zamasyściej jako »Gołubski«, lecz tu musiał się liczyć z senatem gdańskim, więc bardzo ostrożnie się wyrażał, gdyż nie z biedakiem ministrem była to sprawa. Dlatego broszura ta nawet pod względem językowym nie ciekawa, spokojnie dalej butwieć mogła. Pisali Jezuici polscy wtedy inne, ciekawsze rzeczy. W przedmowie i słowniczku uprawia wydawca humorystykę; dla rozweselenia czytelnika podam z niej po próbie. Objaśnia więc »bębny — głośny«, »dastychować — gestykulować«, »Krescencyusz — wywłoka« itd., ależ takie objaśnienia naukowego wydania niegodne; rozumieć należy »wielce bębno Lutra« (t. j. pękatego, z wielkim bębniem, zwykła przymówka katolicka na Lutra); dastychować pochodzi od okrzyków żołnierskich »Da stich«, Crescencyusz jest Rościerzem (co dzieci rości, *crescite et multiplicamini*), nie wywłoką itd. A jeszcze z przedmowy próbką: krytykuje tu p. W. moje wydanie Sejmu Piekelnego, jak to zaraz z pierwszego zarzutu osądzić można. »W tekście dosyć jest widocznych omyłek; wiersz 78 naręcze czytać należy: na ręce«. Aniołowie porywają dyabłom naręcza dusz, niby płachty siana, tak stoi wyraźnie w tekście, sam